

Jozef Cantré

Houtsnijder & beeldhouwer

“De houtsneden van Jozef Cantré waren revolutionair toen zij in *Ruimte*, in *Sélection*, in *Wies Moens’ Opgangen* verschenen” schreef de Nederlandse kunstcriticus Jan Engelman in 1933. “Ik herinner mij hoe wij, in den roerigen en vulcanischen tijd kort na den oorlog, met spanning alle nieuwe Vlaamsche uitgaven verbeidden en ze kort na ontvangst onmiddellijk doorkeken, om te zien of de toen in Hollandsch asyl verblijvende kunstenaar ze soms had verlucht.”

TEKST: PETER J.H. PAUWELS FOTO'S: CEDRIC VERHELST

Bekend en gewaardeerd tijdens zijn leven, is Jozef Cantré (1890-1957) thans wat op de achtergrond geraakt. Nochtans behoorde hij met zijn vrienden Gustave De Smet en Frits Van den Berghe, met wie hij tussen 1918 en 1922 leefde en werkte in Blaricum, vanaf het begin tot de kern van wat bekend zou worden als het ‘Vlaams Expressionisme’. Met zijn broer Jan-Frans Cantré, Frans Masereel, Henri Van Straten en Joris Minne bracht hij de moderne Vlaamse graveerkunst tijdens het interbellum tot een internationaal opgemerkt niveau. Hoewel ze zelf nooit onder die benaming, of zelfs als specifieke groep, naar buiten kwamen, blijven zij bij bibliofielen en grafiekverzamelaars bekend als ‘de Vijf’.

Literaire vrienden

Cantré’s expressionistische houtsneden en tekeningen verschenen in de meest progressieve Belgische tijdschriften van de jaren twintig: ‘*Ruimte*’, ‘*Lumière*’, ‘*Ça ira*’, ‘*Haro!*’, ‘*Sélection*’ en ‘*Variété*’. In Nederland, waar hij bijna twaalf jaar verbleef, werd hij één van de voornaamste medewerkers van ‘*De Gemeenschap*’ en de eraan verbonden uitgeverij. Hij ontwierp er ook covers voor ‘*Wendingen*’ en Hendrik Werkmans ‘*Blad voor Kunst*’. Cantré stond in nauw contact met de belangrijkste Nederlandstalige auteurs van zijn tijd: Ernest Claes, Marnix Gijsen, Albert Kuyle, Hendrik Marsman, Richard Minne, Wies Moens, Maurits Roelants, Henriette Roland Holst, Stijn Streuvels, Herman Teirlinck, Menno Ter Braak, Karel van de Woestijne, Victor van Vriesland, maar ook met Georges Duhamel, Francis Carco en Georg Kaiser. Hij illustreerde hun boeken, ontwierp hun covers, of nam soms de hele grafische vormgeving van een uitgave voor zijn rekening. Cantré werd in 1890 geboren in Gent. Aan zijn academische opleiding zou hij later - behoudens de vriendschap met Masereel - weinig goede her-

inneringen overhouden, maar in het atelier waar hij als beeldhouwer opgeleid werd, ontdekte hij het werk van George Minne. Reeds voor de Eerste Wereldoorlog was hij te vinden in de artistieke kringen van Sint-Martens-Latem. Zijn eerste sculpturen en houtsneden verraden zowel Minne's invloed als die van Jules De Praetere, maar ook die van Constantin Meunier. Opgegroeid in het rode Gent van Edward Anseele en de coöperatieve vennootschap Vooruit engageerde de sociaal bewogen Cantré zich met zijn jeugdvriend Richard Minne reeds vóór de oorlog bij de Socialistische Jonge Wachten.

Vanaf 1916 volgde hij, als vrije student, de cursussen kunstgeschiedenis van professor André Jolles aan de - met Duitse steun - vernederlandste Gentse Hogeschool, waar hij twee jaar later ook benoemd werd als assistent en er een medaille voor ontwierp. Dit en zijn niet aflatend engagement in pacifistische en Vlaamse kringen waren voldoende om hem na de Wapenstilstand bij verstek te veroordelen tot vijf jaar gevangenschap.

Ballingschap in Het Gooi

Cantré was reeds in oktober 1918 gevlucht naar Nederland, waar hij Gustave De Smet en iets later Frits Van den Berghe terugvond. In het landelijke Het Gooi ontwikkelde zich een soort 'Sint-Martens-Latem in ballingschap'. Cantré leerde zijn vrienden de houtsnijkunst wat een belangrijke stap naar uitzuivering in hun werk betekende. Samen ontwikkelden ze, geïnspireerd door internationale voorbeelden, die ze in tijdschriften als *Das Kunstblatt*, tentoonstellingen en privéverzamelingen ontdekten, een sterk bij het kubisme aanleunende eigen variant van het expressionisme. De activistische dichter René De Clercq werd hun eerste promotor, een taak die, na de opening van hun Brusselse galerie *Sélection* al snel overgenomen werd door André De Ridder en Paul-Gustave Van Hecke.

Taille directe

Na de terugkeer van De Smet en Van den Berghe naar België bleef Cantré tot 1929 in Nederland. Hij stelde er tentoon met de Hollandse Kunstkring en in tal van kunstzalen, verspreid over het hele land. In 1923 maakte hij twee reizen naar Berlijn, waar hij bevriend was met de belangrijke expressionistische auteur Georg Kaiser.

Belangrijk voor de verspreiding van Cantrés werk was zijn connectie met Albert Kuyle en Jan Engelman, de mede-oprichters van het Utrechts katholiek modernistisch tijdschrift 'De Gemeenschap'. In de kring van 'De Gemeenschap' leerde Cantré de charismatische arts-schilder Hendrik Wiegiersma kennen, die hem regelmatig financieel hielp. Bij Wiegiersma ontmoette hij de Parijse beeldhouwer Ossip Zadkine, die overigens ook

Cantré leerde zijn vrienden de houtsnijkunst, wat een belangrijke stap naar uitzuivering in hun werk betekende.

linkerpagina
'Eva', 1928, palmhout. (detail). Privéverzameling.

links
'Staand naakt', 1930. Privéverzameling.

onder
Ossip Zadkine, Jozef Cantré en Hendrik Wiegiersma in Deurne in 1926.

In de kring van 'De
Gemeenschap' leerde
Cantré de charisma-
tische arts-schilder
Hendrik Wiegiersma
kennen, die hem
regelmatig financieel
hielp.

tot de groep rond 'Sélection' behoorde. Net als Zadkine, en tal van andere modernistische beeldhouwers als Eric Gill, Jacob Epstein en Ernst Ludwig Kirchner, was Cantré een adept van de 'taille directe'. Tot dan hadden de meeste beeldhouwers hun werk geboetseerd en het uiteindelijk kapwerk met behulp van punteerapparaten en passers aan 'practiciens' overgelaten. Maar Cantré koos ervoor rechtstreeks te houwen uit steen en hout, weg te nemen in plaats van toe te voegen en al hakkend zoeken naar wat zich uit de materie openbaarde. Daarbij was de Afrikaanse kunst, die hij van nabij kon bestuderen in de verzameling van zijn vriend, kunsthandelaar Carel van Lier, adviseur van grote collectioneers als Baron von der Heydt, een niet aflatende bron van inspiratie. In 1929 kon Cantré na het stemmen van de 'uitdovingswet' terug naar België, waar hij reeds het volgende jaar volledig in eer werd hersteld. In de volgende jaren ontstonden bibliothele kleino-

boven
'Hurkend meisje', 1920. RES Col-
lection, courtesy Galerie St.-John,
Gent.

onder
'Meisjedorso', 1928. Museum van
Deinze en de Leiestreek (mudel).

den als 'Jaakske met zijn fluitje' en Karel van de Woestijnes 'De nieuwe esopet'. Cantré illustreerde ook diens 'De Boer die sterft', een uitgave die hem in 1937 een medaille opleverde op de Internationale Tentoonstelling in Parijs. Het was ook de periode van verschillende grote opdrachten als de monumenten voor Peter Benoit, René De Clercq en uiteindelijk in 1938 voor Edward Anseele in Gent. Dit najaar belicht het Museum van Deinze en

de Leiestreek Cantrés tegelijk schalks, expressief en ingetogen oeuvre uit het Interbellum: zowel zijn houtsneden als zijn sinds lang in privéverzamelingen verspreide sculpturen. Net zoals de begeleidende, uitvoerig geïllustreerde monografie, de omvangrijkste ooit, plaatst de tentoonstelling Cantré terug in de vriendenkring en het netwerk van kunstenaars, schrijvers, kunstpromotoren en uitgevers, waarin hij vertoefde in de eerste dertig jaar van vorige eeuw.

Hoeveel kost een Cantré?

De werken van Jozef Cantré duiken af en toe op in Belgische en Nederlandse veilingen. Zo behaalde de houten sculptuur 'De Slappende' uit 1920, op 1 juli 2009 een verkoopprijs van € 7.500 bij Sotheby's Amsterdam. Meer recent, op 28/05/2013, behaalde 'Hoofd van een man', een houten sculptuur van 45 cm hoog, een bedrag van € 3.400 bij Veilinghuis Horta. In hetzelfde jaar, op 26/10 telde een verzamelaar € 4.400 neer bij De Vuyst voor de houten sculptuur 'Baadster'. Tenslotte ging 'Exotische vrouwfiguur' bij Veilinggebouw De Zwaan in 2016 van de hand voor € 2.200. Bedragen voor Cantré's bronzen werken vallen in dezelfde prijs categorieën. Voor de houtsneden en tekeningen betaal je op de veiling bedragen die schommelen tussen de 50 tot 400 euro.

links

Houtsnede uit de reeks 'Jaakske met zijn fluitje', 1930-31.'

Meer weten

Bezoeken

Museum van Deinze en de Leiestreek (Mudel)
Lucien Matthyslaan 3-5
Deinze
www.mudel.be
23-09 t/m 07-01

Lezen

Peter J.H. Pauwels, 'Jozef Cantré, houtsnijder & beeldhouwer. De expressionistische jaren', 2017.